

Effekten av bokutdelingsprogrammer på barns utvikling av leseferdigheter

REFERANSE:

De Bondt, M., Bus, A. G., & Willenberg I. A. (2020). Do Book Giveaway Programs Promote the Home Literacy Environment and Children's Literacy-Related Behavior? *Review of Educational Research*; 90(3), 349–375.
DOI: <https://www.doi.org/10.3102/0034654320922140>

Bokutdelingsprogrammer tar sikte på å bedre leseferdighetsmiljøet i hjemmet ved å sende gratis bøker til småbarnsfamilier. Slike bokutdelingsprogrammer bidrar til at familiene får bøker som er tilpasset deres barns alder og kan tilrettelegge for felles leseopplevelser mellom foreldre og barn. Fordi tidlige leseopplevelser, det vil si leseopplevelser før skolealder, gir et viktig bidrag til barnets kognitive utvikling, språkutvikling og deres senere leseferdigheter, kan slike bokutdelingsprogrammer tenkes å bidra til å utjevne forskjeller i leseferdigheter mellom barn fra tekstrike og tekstfattige hjem.

Bakgrunn

Verbal kommunikasjon av høy kvalitet er et viktig bidrag til barns kognitive utvikling og tidlige språkutvikling, og det anses å være en nær sammenheng mellom foreldres lesing med og for barnet på den ene siden og barnets språkutvikling og senere utvikling av leseferdigheter på den andre. Felles leseaktiviteter som samlesing, hvor foreldre leser høyt mens barnet følger med i boken, og høytlesing anses som stimulerende og viktige aktiviteter for å støtte barns språkutvikling. Spesielt i sammenheng med de yngste barna (14–30 måneder) vil leseaktiviteter sannsynligvis involvere mer sofistikerte språkstrukturer (et mangfoldig vokabular og syntaktisk kompleksitet) enn andre populære foreldre–barn-aktiviteter, som lek, bading, mating eller sang.

Forskerne bak denne systematiske kunnskapsoversikten¹ peker på at den gjennomsnittlige familiens liv har blitt mer hektisk, noe som kan føre til at felles leseaktiviteter er under press, både fordi slike aktiviteter kan oppleves som tidkrevende og fordi det nå finnes andre aktiviteter barnet kan drive med som ikke krever like mye oppmerksomhet fra de voksne. I tillegg er det familier som ikke har råd til å skape et tekstrikt hjemmemiljø. Fordi det er mer sannsynlig at foreldre og barn initierer leseaktiviteter i hjem med mange bøker, kan dette bidra til å skape et skjevt utgangspunkt for leseopplæringen til barn fra tekstfattige hjem. Bokutdelingsprogrammer er en intervensjonsstrategi² for å bedre leseferdighetene i hjemmet ved å sende gratis og alderstilpassede bøker i posten til småbarnsfamilier (barn under 5 år), enten som et generelt tiltak for alle familier i et land/område

¹ **Systematisk kunnskapsoversikt/-oppsummering:** Som regel en artikkel eller en rapport som gir en oversikt over et klart definert forskningsspørsmål. Oversikten bruker systematiske og eksplisitte metoder for å identifisere, utvelge og kritisk vurdere relevant forskning, samt for å innsamle og analysere data fra studiene som er inkludert i oversikten.

² **Intervensjon/tiltak:** Inngrep eller behandling. I en eksperimentell studie gir man individer, grupper, enheter eller lignende noe som ikke allerede eksisterer, f.eks. en medisinsk behandling, for å undersøke effekten av tiltaket.

som har barn under skolealder eller som et tiltak spesielt rettet inn mot barnefamilier med lav sosioøkonomisk status for å bygge opp under lesing som en sentral aktivitet i hjemmet.

Denne metaanalysen³ undersøker effekten av tre forskjellige bokutdelingsprogrammer på små barns lese- og språkutvikling:

- *Bookstart* (Storbritannia, EU, Asia, Australia, New Zealand): totalt 1–4 bøker (0–5 år). I noen land får mottaker veiledning av kvalifisert personell om hvorfor det er viktig å lese for små barn og hvordan man kan gjøre dette, mens mottakere i andre land ikke får slik veiledning.
- *Reach Out and Read* (USA): totalt 2–10 bøker (0–5 år). Mottaker får veiledning av kvalifisert personell om hvorfor det er viktig å lese for små barn og hvordan man kan gjøre dette.
- *Imagination Library* (USA, Canada, Storbritannia, Australia): totalt opp til 60 bøker (0–5 år). Mottakerne får ingen veiledning i hvorfor man bør lese for små barn eller hvordan man kan gjøre dette.

Hypotesene som dannet utgangspunktet for den systematiske kunnskapsoppsummeringen, var:

1. Bokutdelingsprogrammer er positivt forbundet med hyppig samlesing/høytlesing og andre lesefremmende aspekter ved hjemmet.
2. Deltagelse i bokutdelingsprogrammer er positivt forbundet med barns resultater når deres leseadferd og leseferdigheter testes i før- og småskolen.
3. Personlig kontakt med personell ved for eksempel helsestasjonen, som i *Reach Out and Read*, øker effekten av tiltaket på lese miljøet i hjemmet og på barnets leseadferd og leseferdigheter.
4. Programmer basert på hyppig bokutdeling, som *Reach Out and Read* og *Imagination Library*, har en større effekt på foreldrenes innsats til å dyrke leseferdigheter hos sine barn enn bokutdelingsprogrammer som deler ut bøker i høyden et par ganger, som *Bookstart*.

Inkluderte studier

Det systematiske søket etter relevante studier baserte seg på følgende inkluderingskriterier:

- a. Studien sammenligner familier som deltok i bokutdelingsprogrammer (tiltaksgruppe⁴) med familier som enten ikke deltok i et slik tiltak eller som hadde lavere grad av deltagelse (kontrollgruppe⁵).
- b. Studien måler aspekter ved lese miljøet i hjemmet og/eller barnas leseadferd og/eller leseferdigheter.
- c. Studien er skrevet på engelsk, nederlandsk, tysk eller italiensk.
- d. Studien bruker Cohens d ⁶ eller tilsvarende metoder for å måle effektstørrelse.

³ **Metaanalyse:** Statistiske teknikker i en systematisk oversikt for å integrere resultatene av inkluderte studier i den systematiske oversikten.

⁴ **Tiltaksgruppe:** En gruppe som mottar intervenserende tiltak, for eksempel ekstra ressurser. I en eksperimentell studie gir man individer, grupper, enheter eller lignende noe som ikke allerede eksisterer.

⁵ **Kontrollgruppe:** En gruppe som brukes som sammenligning for en tiltaksgruppe. Den har lignende karakteristika som tiltaksgruppen, men mottar et alternativt tiltak eller ingen tiltak.

⁶ **Cohens d :** En effektstørrelse som brukes til å indikere den standardiserte forskjellen mellom to midler.

Studier ble òg ekskludert basert på følgende kriterier:

- Studier som ikke inkluderte en kontrollgruppe og som kun oppga resultater av før- og ettertester for tiltaksgruppen.
- Studier som kun inkluderte kvalitative beskrivelser av endringer i foreldrenes lesefremmende holdninger og adferd.
- Studier hvor foresatte ble bedt om å beskrive endring i egne lesefremmende holdninger som følge av deltagelse i bokutdelingsprogrammet.
- Studier som ikke oppga nok data til å kalkulere effektstørrelse.

44 studier fra 43 artikler/rapporter ble inkludert i metaanalysen; 32 av disse var publiserte, resterende tilhører kategorien grå litteratur⁷. Brorparten av studiene målte lese miljø i hjemmet, mens resten målte barns leserelaterte adferd og ferdigheter. Flertallet av studiene inkluderte familier med forskjellige sosioøkonomiske bakgrunner; 18 studier fokuserte utelukkende på familier med lav sosioøkonomisk status. 11 av studiene tok for seg *Bookstart*, 18 tok for seg *Reach Out and Read* og 15 tok for seg *Imagination Library*.

Resultat

Resultatet av den systematiske kunnskapsoppsummeringen ble fordelt over to hovedkategorier: (1) lese miljø i hjemmet og (2) barns leseadferd og leseferdigheter.

Lesemiljø i hjemmet

32 av studiene inkluderte målinger av lese miljøet i hjemmet. Studiene målte effekten av bokutdelingsprogrammene på lese miljøet i hjemmet etter parameterne (1) samlesingsfrekvens, (2) foreldres interesse i samlesing, (3) antall barnebøker i hjemmet og (4) biblioteksbesøk. Metaanalysen viste en statistisk signifikant effekt av alle tre bokutdelingsprogrammer på målingene av lese miljøet i hjemmet: *Imagination Library* ($d = 0.50$); *Bookstart* ($d = 0.25$); *Reach Out and Read* ($d = 0.28$). Forskjellene i effektstørrelse var ikke signifikante. Effekten av tiltaket var størst på samlesingsfrekvensen ($d = 0.36$), dernest fulgte effekt på foreldres interesse i samlesing ($d = 0.30$) og effekt på biblioteksbruk ($d = 0.19$). Metaanalysen viste ingen signifikant effekt av tiltakene, samlet sett, på antall bøker i hjemmet. Variablene hvem som var i kontakt med foreldrene ved bokutdelingen, hvor ofte slik kontakt forekom, hvorvidt foreldrene ble tilbudt demonstrasjon av leseaktiviteter eller hvorvidt foreldre mottok annen veiledning/støtte (informasjonsbrosjyre, informasjonsmøte, videodemonstrasjon) resulterte ikke i forskjell i effektstørrelse, og det gjorde heller ikke barnets alder. Studiene som utelukkende inkluderte deltakere med lav sosioøkonomisk bakgrunn, viste en større effekt av tiltaket på lese miljøet i hjemmet enn studiene som inkluderte et blandet utvalg.

---

⁷ **Grå litteratur:** Artikler og dokumenter som er upublisert eller som ikke er publisert gjennom de tradisjonelle kommunikasjonskanalene for forskning, for eksempel upubliserte forskningsstudier, avhandlinger eller offentlige utredninger. Ved å inkludere grå litteratur i en metastudie kan en demme opp for systematisk skjevhet i utvalget. **Systematisk skjevhet:** Systematiske feil som kan påvirke resultatene i en studie, f.eks. publikasjonsskjevhet (publication bias). Dette er en systematisk skjevhet som oppstår når kun en del av alle relevante data er tilgjengelig. Publikasjon av forskning kan være avhengig av retning og egenskaper ved resultatene. Studier hvor et tiltak ikke finnes å være effektivt, publiseres ikke alltid. På grunn av dette kan systematiske oversikter som ikke inkluderer upubliserte studier, overestimere effekten av et tiltak

Barns leseadferd og leseferdigheter

27 av studiene inkluderte målinger av barnas leseadferd og leseferdigheter. Effekten av tiltakene på barns leseadferd og leseferdigheter ble målt etter parameterne (1) barnets interesse i samlesingsaktiviteter, (2) leseferdigheter, (3) skolerresultater og (4) muntlig vokabular. Metaanalysene viste at bokutdelingsprogrammene samlet sett hadde en statistisk signifikant effekt på barns leseadferd og leseferdigheter ($d = 0.29$). Effekten av tiltakene på barnas leseferdigheter var liten, men signifikant ($d = 0.25$). Effekten av tiltakene på barnas interesse for leseaktiviteter var betraktelig større ($d = 0.38$). Av de tre tiltakene hadde *Reach Out and Read* merkbart større effekt ($d = 0.42$) på barnas leseadferd og leseferdigheter enn *Imagination Library* ($d = 0.25$) og *Bookstart* ($d = 0.23$). Følgende karakteristikk forårsaket ifølge analysene effektforskjellene: demonstrasjon av samlesing, informasjonsmøte og personlig kontakt ved flere anledninger. Disse karakteristikkene var hyppigere til stede i *Reach Out and Read* enn i de to andre tiltakene. Informasjonsbrosjyrer viste ingen effekt, mens effekten av videodemonstrasjon ikke kunne måles fordi ingen av studiene på effekten av tiltakene på barnas leseadferd og leseferdigheter inkluderte denne ressursen. Det var ikke mulig å måle effektforskjeller mellom tiltak som involverte medisinsk fagpersonale og tiltak som involverte annet personale. Størrelsen på utvalget og barnets alder ved ettertesten av leseadferd og leseferdigheter påvirket ikke effekten av tiltaket. Effekten av tiltakene var størst på utvalg som hovedsakelig besto av barn fra hjem med lav sosioøkonomisk status, men effektforskjellen mellom denne gruppen barn og andre barn var ikke signifikant.

Kort oppsummert på tvers av temaer og tiltak/bokutdelingsprogrammer hadde samtlige tiltak en positiv effekt på lese miljø i hjemmet og på barnas leseadferd og leseferdigheter. *Imagination Library* hadde størst effekt på lese miljøet i hjemmet, men resultatet var ikke statistisk signifikant. Den systematiske kunnskapsoversikten peker på at tiltakene hadde større effekt på barnas interesse i lesing enn på deres leseferdigheter, men viktigheten av leseinteresse for senere leseferdigheter framhever relevansen av dette resultatet også leseferdigheter tatt i betraktning. Metaanalysen viser at effekten av bokutdelingsprogrammer er større på hjem fra lavere sosioøkonomiske samfunns lag. Dette kan være en indikasjon på at disse hjemmene generelt har færre alderstilpassede barnebøker og begynner senere med leseaktiviteter. En kan dermed anta at bokutdelingsprogrammer kan hjelpe til å jevne ut forskjeller mellom barn fra ulike sosioøkonomiske kår. Dette betyr ikke nødvendigvis at tiltakene bør rettes spesielt mot hjem fra lavere sosioøkonomiske lag – det kan ha mye for seg å la tiltaket omfatte hjem fra alle kulturelle og sosioøkonomiske samfunnsgrupper for å støtte opp under leseaktiviteter i hjemmet. Man kan videre anta at effekten av bokutdelingstiltak vil være merkbar i samfunn som hvor flertallet av befolkningen lever med store utfordringer og hvor en kan regne med at tilfanget av tekst er begrenset, for eksempel i land sør for Sahara eller i flyktningleirer.

Implikasjoner

Resultatene av denne metastudien indikerer at bokutdelingsprogram fremmer gode lesevaner i hjemmet, noe som i sin tur kan resultere i bedre leseferdigheter og større leseinteresse blant barn. Forskerne mener at funnene støtter teorien om at tidlig eksponering for boklesing generer en «snøballeffekt»: et mer avansert språk i tidlig alder øker interessen for boklesing, noe som igjen oppmuntrer foreldre til å skape eller opprettholde en lesekultur. Den positive effekten av alle tre programmene bekrefter verdien av tilgang til alderstilpassede bøker for barn under skolealder: I familier som engasjerer seg i samlesingsaktiviteter, stimuleres barnets kognitive utvikling, noe som øker vokabularet og fremmer leselysten. Dette skaper i sin tur et godt grunnlag for utvikling av leseferdigheter når barnet begynner den formelle leseopplæringen i skolen. Den personlige

kontakten mellom giver og mottaker som *Reach Out and Read* inkluderer, trekkes fram som en viktig faktor for å høyne effekten av bokutdelingsprogrammer på barns leseadferd og leseferdigheter. Samtidig viser kunnskapsoppsummeringen at slik personlig kontakt ikke har like merkbar effekt på lese miljøet i hjemmet. En skulle tro at den positive effekten på barnets utvikling var et resultat av en positiv endring i hjemmets tilnærming til bøker og lesing, men en slik sammenheng framkommer ikke av dataene som denne kunnskapsoppsummeringen baserer seg på. En mulig forklaring kan være at data om lese miljøet i hjemmet primært baserer seg på foreldres selvrapporteringer, mens data om barnas leseadferd og leseutvikling baserer seg på objektive og standardiserte tester og dermed er mer valid.

Studiene som ligger til grunn for denne systematiske kunnskapsoversikten inkluderte ingen opplysninger om kvaliteten på bøkene som ble delt ut. Sammenhengen mellom språklig kompleks litteratur og språklig komplekse foreldre–barn-samtaler, som igjen påvirker barnets kognitive og språklige utvikling, fremhever viktigheten av alderstilpassede bøker av høy kvalitet. Narrative historier for små barn er mer fraværende i familiers bokhyller enn andre typer barnebøker, for eksempel pekebøker eller bildebøker. Framtidig forskning på effekter av bokutviklingsprogrammer bør derfor se nærmere på hvordan utdeling av narrative barnebøker kan påvirke små barns leseadferd og leseutvikling. Bibliotekarer foreslås som et faglig forankringspunkt for fremtidige studier på temaet. Denne kunnskapsoversikten tok ikke for seg temaet minoritetsspråklige familier og bokutdelingsprogram som baserer seg på majoritetsspråket. Hvorvidt minoritetsspråklige familier drar samme nytte av bokutdelingsprogrammer basert på majoritetsspråket som majoritetsspråklige familier, forblir også et tema for framtidig forskning.